

**KENNIS
CENTRUM**

Agrofood en
Ondernemen

inspireren, creëren en waarderen

KENNISCENTRUM 2.0

Kracht door coalities

Wiggele Oosterhoff | CAH Vilentum
Ernest van den Boezem | CAH Vilentum
Kees Knook | CAH Vilentum
Gaston Remmers | CAH Vilentum
André Brode | André Brode Consulting

CAH | Vilentum
Hogeschool

Kenniscentrum Agrofood en Ondernemen is onderdeel van de aeres groep

Colofon

Uitgave:

CAH Vilentum,
Kenniscentrum Agrofood en Ondernemen
Tel 088 - 0206000
www.cahvilentum.nl
www.kcagro.nl

Auteurs:

Ir. Wiggele Oosterhoff (eindredactie)
Ir. Ernest van den Boezem
Ir. Kees Knook
Dr. ir. Gaston Remmers
Drs. André Brode

Tekstredactie:

drs. Nico van der Wel, Klare Taal Alkmaar

Oplage, eerste druk:

200 exemplaren

Bestellingen:

info@kcagro.nl

Publicatienummer 13-003 pp

Inhoud

Woord vooraf	6
Samenvatting	8
1. Inleiding	10
2. Praktijkverhalen	12
2.1 Kenniscentrum Agrofood en Ondernemen	13
2.2 Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere	15
2.3 De Ondernemers Academie	19
3. Lessons Learned	22
3.1 Kenniscentrum	23
3.2 Kenniscoalitie	24
3.3 Showcases	26
3.4 Cultuur	26
3.5 Kenniskring	27
3.6 Eigenaarschap	28
3.7 Communicatie	28
3.8 Programmering	29
3.9 Kennisbalie en kenniswerkplaats	30
3.10 Opleidingen en studenten	30
4. Lectorenkring Urban Food & Green	32
5. Reflectie	36
Bronnen	43

De ontwikkeling gaat verder

Het Kenniscentrum Agrofood en Ondernemen ontwikkelt zich door. In de praktijk fungeert het steeds meer als 'front-office' van CAH Vilentum Dronten als kennisinstelling.

In het Kenniscentrum Agrofood en Ondernemen is de onderzoeksfunctie van de vestiging Dronten van CAH Vilentum ondergebracht. De leiding ligt bij de lectoren. Zij hebben veel contacten met bedrijven, instellingen en overheden. De uitvoering van projecten van het Kenniscentrum vraagt echter ook inzet van docenten en studenten. Deze structuur zorgt ervoor dat de vestiging Dronten van CAH Vilentum zicht krijgt en houdt op de steeds veranderende opleidingsvragen en -behoeften. Omgekeerd kan vanuit het Kenniscentrum door de inzet van onderzoekers en docenten snel nieuwe kennis naar het onderwijs gebracht worden. Daarmee is het Kenniscentrum Agrofood en Ondernemen voor CAH Vilentum in Dronten méér dan een transferpunt van kennis naar de buitenwereld. Het is de manifestatie van de ontwikkeling van school naar kennisinstelling.

2.2 Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere

Auteurs: Gaston Remmers & Kees Knook

Aanleiding

In de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw werd Almere ontworpen als tuinstad voor de 21ste eeuw, waarin leefbaarheid en gezondheid essentieel zijn voor de interactie tussen stad en platteland. In de jaren 90 werd het Stadslandgoed de Kemphaan bedacht, de eerste stadsboerderij in Nederland. Het landgoed groeide gestaag uit tot een inspirerend recreatie-, educatie- en productieterrein. In 2005 gaf de gemeente Almere opdracht aan het Praktijkonderzoek Plant en Omgeving van Wageningen-UR (WUR-PPO) om een fictieve stadslandbouwwijk te ontwerpen. Dit ontwerp is de inspiratiebron geworden voor de nieuwe te ontwikkelen wijk Oosterwold (vanaf 2013).

In de jaren 2000-2010 groeide in heel Nederland de ehoefte naar gezond en beleefbaar voedsel en ook de zorg om voedselveiligheid. Langzaam maar zeker manifesteert zich nu een hausse aan meest kleinschalige burgerinitiatieven op het gebied van stadslandbouw. In 2010 opende CAH Vilentum een nieuwe vestiging in Almere, een groene hogeschool in een stedelijke omgeving. De aandacht is niet, zoals in Dronten, van het platteland naar de stad gericht. Hier kijkt de stad naar het platteland, met als centrale vraag: wat kan 'groen' (landbouw, voedsel, natuur) bijdragen aan stedelijke ontwikkeling? CAH Vilentum startte in Almere met twee opleidingen en het lectoraat 'Eco-effectief ondernemen in een stedelijke omgeving'.

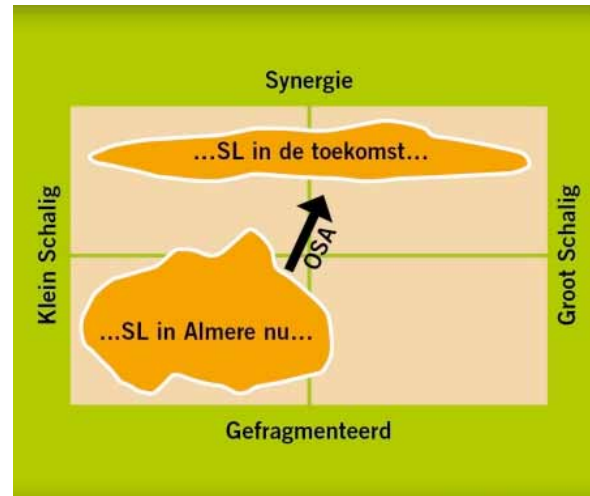
Veel geschreeuw en weinig wol

Terwijl er steeds meer kookprogramma's op TV, burger-initiatieven rondom voedsel, educatieprogramma's op scholen en projecten rondom ketenverkorting en streekproducten tot stand komen, groeit de tastbare bijdrage van landbouw en voedsel aan stedelijke vitaliteit nauwelijks. Commerciële bedrijven lopen (nog) niet warm om nieuwe en innovatieve bedrijfsconcepten op dit gebied te ontwikkelen. Er wordt getwist of de nieuwe beweging 'stadslandbouw', 'metropolitane landbouw' dan wel 'stedelijke voedselvoorziening' moet heten. Bovendien is er geen samenhangend gemeentelijk, provinciaal of landelijk beleid dat planologie verbindt aan, bijvoorbeeld, gezondheid en voedsel. En toch blijft 'het nieuwe' rondzingen, ook in Almere ...

De strategie

Voor de toekomst van Almere is de zogenaamde Schaalsprong belangrijk: een groeiambitie van 200.000 inwoners tussen nu en 2030, met 60.000 arbeidsplaatsen.

In 2010 startte de *Economic Development Board Almere (EDBA)* een reeks bijeenkomsten om bedrijven te inspireren om te komen met aansprekende voorstellen om de Schaalsprong op duurzame wijze te realiseren. CAH Vilentum riep in dit kader een groep rondom het thema stadslandbouw bijeen, in eerste instantie om één businesscase te ontwerpen. De groep bestaat uit WUR-PPO, Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) en Witteveen+Bos. Na korte tijd kwam het Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere (OSA) tot stand. De ambitie van OSA is om een kader te scheppen waarin niet één, maar een veelheid van businesscases wordt gecreëerd. Daardoor, zo is het idee, kan er synergie ontstaan tussen de veelheid aan losse initiatieven in Almere, zodat de maatschappelijke impact toeneemt (zie figuur 2.1). Op 8 februari 2011 is deze ambitie getoetst

Figuur 2.1: de ambitie van Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere

en akkoord bevonden tijdens een druk bezochte kick-off bijeenkomst, waar partijen uit bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en overheid aanwezig waren.

De *missie* van het Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere is: de ontwikkeling van stadslandbouw in Almere vormgeven door de schaal te vergroten en samenhang aan te brengen. Concrete doelen van OSA zijn:

- het ontwikkelen en vormgeven van een overkoepelende regionale voedselstrategie;
- ontwikkelen en (mede) uitvoeren van businesscases;
- ontwikkelen van kennis- en leeromgeving.

De *strategie* is om OSA geleidelijk aan vorm te geven samen met overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke instellingen en kennisinstellingen. OSA ambiëert leidend te zijn en de rol van versneller en spin in het web te verwerven. In het najaar van 2012 werd de focus van OSA aangescherpt tot 'resultaatgerichte verbinder van

ideeën, kennis, partijen, belangen en waarden', met de volgende prioriteiten:

1. programmaontwikkeling om opschaling van bestaande initiatieven te versnellen;
2. het organiseren van een leeromgeving;
3. het realiseren van toonaangevende projecten;
4. het vormgeven van een goede interne organisatie;
5. communicatie.

Stadslandbouw

Stadslandbouw is gekozen als centrale term, omdat die de diversiteit aan domeinen goed samenvat. Tegelijk bestaat het besef dat de term stadslandbouw altijd om uitleg vraagt. Het betreft voedselproductie die verbonden is aan de stedelijke vraag, in combinatie met een gevarieerde groene omgeving die bijdraagt aan de leefbaarheid en de vitaliteit van de stad. Stadslandbouw kan bijdragen aan de stedelijke duurzaamheid door het sluiten van kringlopen, het hergebruiken van afval, het produceren van energie, het verbeteren van individuele en collectieve gezondheid, het verhogen van natuurwaarden en het (her)ontwerpen van woonwijken en gebouwen. Zie figuur 2.2.

Kenmerkend voor stadslandbouw is dat het multifunctioneel, sectoroverstijgend en schaalverbindend is. Activiteiten zijn niet gebonden aan één schaal, omvang of uitingsvorm. Het is bij uitstek een domein voor cross-overs en innovaties in organisatievormen, economische bedrijvigheid en stedelijke ontwikkeling. Diversiteit is het sleutelwoord. Stadslandbouw kent dan ook vele verschijningsvormen, van het kropje sla in het plantsoen tot de commerciële en ook grootschalige ondernemingen aan de rand van de stad, zoals hightech kassen die energie leveren aan een naastgelegen woonwijk. De stadsrand en de afstand tot de stad worden niet exact gedefinieerd. Maar de kern is een vorm van landbouw en voedselbewerking die expliciet inspeelt op behoeften van de stad en de stedeling.

Resultaten

Er zijn zeker 15 concrete activiteiten en projecten geïnitieerd en uitgevoerd. Bij veel projecten heeft OSA een verbindende en/of adviserende rol gespeeld. Enkele voorbeelden zijn:

Figuur 2.2: stadslandbouw heeft betekenis voor een grote diversiteit aan thema's

- Verduurzaming glastuinbouwgebied De Buitenvaart (2012-2013)
- Landelijke dag van de Stadslandbouw (maart 2012)
- Kenniskring buurtmoestuinen Almere (2012-2013)
- Masterclass Stedelijk Voedselbeleid (januari 2013)
- Praktijknetwerk Voedselproductie (2012-2013)
- Duurzame catering (2012-2013)
- Flevomarkt (2013)
- Eetbaar Den Uylpark (Echnaton college) (2012-2013)
- Oosterwold (2011-2013)
- Kennisagenda Stadslandbouw Flevoland (2013)

Informatie over deze projecten (inclusief resultaten) staat op de website van OSA, www.os-almere.nl.

Voorlopige conclusies

Terugkijkend op 2,5 jaar OSA is een aantal voorlopige conclusies te trekken.

1. Anno 2013 wordt OSA gezien en gewaardeerd door zowel de gemeentelijke en provinciale overheid, als ondernemers en burgers.
2. Er is veel geïnvesteerd in relaties en (persoonlijke) netwerken.
3. Er zijn veel activiteiten ontplooid, OSA-partners zijn betrokken in vrijwel alle relevante netwerken.
4. Veel activiteiten worden geïnitieerd omdat ze direct aansluiten bij de kerndoelstelling van (één van) de partners.
5. De samenwerking tussen HBO (CAH Vilentum) en WO (WUR-PPO) gaat voorspoedig, wederzijdse netwerken en expertise wordt uitgewisseld en ingezet.
6. Met name CAH Vilentum is in staat mensen en middelen (subsidies) te mobiliseren om OSA verder te brengen.
7. Het is niet eenvoudig om (externe) opdrachten gegund te krijgen en echt nieuwe businesscases te starten. Het project rondom het glastuinbouwgebied De Buitenvaart is de eerste echte businesscase en de rol van OSA is hierin volgens verwachting.
8. De geambieerde rol als spin in het Almeerse stadslandbouw-web kon niet worden gerealiseerd. De benodigde middelen ontbraken en de externe communicatie over bereikte resultaten en activiteiten kwam onvoldoende van de grond (website, nieuws, enz.). Ook het feit dat OSA vooral uit kennispartijen bestaat, lijkt hier debet aan te zijn.
9. Andere Almeerse organisaties manifesteren zich in snel tempo op het thema stadslandbouw. Zij vullen een deel van de geambieerde OSA-rollen in. Dit betreft vooral Vereniging Buitenstad, een netwerkorganisatie pur sang. Maar ook Stichting Stad en Natuur, die al een lange traditie heeft in de stad en diverse stadslandbouw-initiatieven heeft ontplooid. Ook DuurzaamAlmere.nl, het virtuele duurzaamheidknooppunt van de gemeente Almere is actief.
10. Herziening van de geambieerde rol van OSA als spil in het web lijkt daarom nodig.
11. De richting voor de nieuwe profilering van OSA is het ontwikkelen en verbinden van commerciële en maatschappelijke businesscases, voor bedrijfs- en gebiedsontwikkeling. Het middel daartoe is de gebundelde expertise van de partners. OSA zal zich daarmee vooral als een kennisnetwerk profileren.
12. Met dit profiel wordt OSA één van de organisaties die een specifieke rol vervult, naast andere partijen die andere rollen invullen.
13. Het lijkt erop dat een nieuwe en overstijgende coalitie gloort, misschien een soort Food Council, waarin de genoemde maatschappelijke partijen en OSA elk hun eigen functionaliteit hebben. OSA richt zich dan vooral op commerciële en maatschappelijke bedrijfsontwikkeling, kennis & innovatie en opleiden.